

JAARVERSLAG 2014

**MUSEUM
FEDERATIE
FRYSLÂN**

Inhoud

1. Inleiding	
1.1 Taken en organisatie	4
1.2 Formulering kerntaken Museumfederatie Fryslân vanaf 2013: capaciteitsversterking	5
1.3 Musea lid van Museumfederatie Fryslân	6
1.4 Veranderingen in de musea en werk van Museummedewerkers	6
1.5 Situatie in Fryslân in de musea	6
1.6 Cultural Governance 2013	7
1.7 Missie en visie van de Museumstichting Fryslân	8
1.8 Friese taal	9
2. Kerntaken Museumfederatie	
2.1 Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk	10
2.1.1 Publiekstaak	11
2.1.2 Bedrijfsvoering	12
2.1.3 Collectietaak	12
2.2 Kwaliteitsverbetering van musea en professionalisering van de museummedewerkers	15
2.2.1 Collectiebeheer	15
2.2.2 Publiekstaak	15
2.3 Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten	16
2.3.1 Samenwerking	16
2.3.2 Regionale samenwerkingsverbanden	17
2.3.3 Samenwerkingspartners van Museumfederatie Fryslân	17
2.4 Promotie	17
2.5 Projecten	18
2.5.1 Project vanuit de collectietaak	18
2.5.2 Projecten vanuit de publiekstaak	19
2.6 Activiteiten tegen betaling	20
2.6.1 Klimatabonnement	20
2.6.2 Workshop Omgaan met voorwerpen	20
2.6.3 Trajectondersteuning bij tot standkoming educatief aanbod	20
2.6.4 Archeologische Steunpunten	20
Bijlage 1. Samenstelling van het team	21

1. Inleiding

In 2014 is de opdracht van Museumfederatie Fryslân gebaseerd op de Museumnotitie van provincie Fryslân uit 1999 en de Integrale Beleidsnota Taal, Cultuur en Onderwijs 2013-2016 'Grinzen oer' van de provincie Fryslân. In deze laatste nota wordt Museumfederatie Fryslân aangemerkt als behorend tot de culturele basisinfrastructuur in Fryslân.

1.1 Taken en organisatie

De organisatie staat voor professionalisering, voor kwaliteitsverbetering en voor de versterking van het culturele erfgoedveld. Want aan iedere sterke instelling ligt een brede, solide basis ten grondslag: Fryslân kent een hoge museumdichtheid, met betrokken (vrijwillige) medewerkers en bezoekers, die gezamenlijk de verhalen van Fryslân voor het voetlicht brengen. In de Friese culturele erfgoedsector staat die maatschappelijke betekenis, het samenspel tussen cultureel veld en de mienskip centraal.

In dit verslag over het jaar 2014 gaan we uit van de volgende opdracht voor de aangesloten musea en oudheidkamers van Museumfederatie Fryslân:

1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk

Met de registratie-eisen van het Nederlands Museumregister als basis, biedt Museumfederatie Fryslân ondersteuning en expertise over de hele breedte van het museale werk: bedrijfsvoering, behoud en beheer van collecties, toegankelijk maken van materieel én immaterieel erfgoed en presentaties (inclusief publieksactiviteiten). Met deze ondersteuning investeert Museumfederatie Fryslân in de versterking van het Fries Cultureel Product.

2. Kwaliteitsverbetering van de musea en professionalisering van de (vrijwillige) museummedewerkers

In 2014 heeft Museumfederatie Fryslân zich in workshops en bijeenkomsten vooral gericht op de publiekstaak, vanuit het gezichtspunt: ken uw publiek. De publiekstaak van (kleine) musea is nog steeds in ontwikkeling en heeft een grote vlucht genomen nu vele musea meer eigen inkomsten moeten genereren. Dat het Nederlands Museumregister wordt bijgesteld is in 2014 zeker, maar het is ongewis in welke mate. Daarbij is het zeker dat het Nederlands Museumregister het keurmerk zal blijven voor kleine én grote musea. De publiekstaak in de volle breedte zal daar een belangrijke rol in blijven spelen.

- Ondersteuning wordt meer en meer gericht op het leren van en met elkaar. Dat betekent ook bij kennisuitwisseling en vragen om informatie doorverwijzen naar collega-instellingen.
- Daarnaast is de inzet gericht op een integrale benadering van cultureel erfgoed. Met duurzame netwerken van verschillende partners (musea, cultureel ondernemers, toerisme) wordt cultureel ondernemerschap geïnitieerd en komen kansen in beeld die zich buiten het directe of 'eigen' netwerk bevinden.

3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten

Met de verankering in het cultuurondersteunende segment van de basisinfrastructuur is Museumfederatie Fryslân uniek. In een aantal gevallen betreft de organisatie ook het cultuurproducerende segment van de basisinfrastructuur, bijvoorbeeld wanneer het gaat om de promotie van musea als groep en als sector van het Friese cultureel erfgoed. Met het initiëren van projecten en gezamenlijke PR-trajecten levert Museumfederatie Fryslân een bijdrage aan het op aansprekende wijze presenteren van het Friese cultureel erfgoed voor de mienskip.

4. Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed

De vertegenwoordiging namens de provincie Fryslân voor promotie van de musea als groep en breder als essentiële groep in de promotie van cultureel erfgoed is langzamerhand vanzelfsprekend.

Al vele jaren verzorgt de Museumfederatie voor nationale evenementen in onze provincie de promotie van het Museumweekend en in de laatste jaren ook van Maand van de Geschiedenis. In 2014 was de promotie van Museumweekend door de Museumvereniging gericht op hun leden; het merendeel van de musea in Fryslân is echter geen lid van de Museumvereniging. De Museumfederatie is daarom een samenwerking gestart met Beleef Fryslân om via hun website bekendheid te creëren voor deelnemende musea met activiteiten voor het Museumweekend.

Deelname aan nationale samenwerkingsverbanden zoals aan OPEN (= overleg van provinciale erfgoedhuizen) vormt hier de achtergrond van. Verder wordt het Museum Magazine uitgegeven in samenwerking met de collega's van de noordelijke provincies en aanpalende Duitse gebieden; in 2014 wederom met Emsland, Ostfriesland, Oldenburgerland, Elbe-Weser Dreieck, Bremen - Bremerhaven, Groningen en Drenthe. De inzet in uren hiervoor behoort tot het reguliere takenpakket van Museumfederatie Fryslân.

De museumconsulent Fryslân en haar team van (project)medewerkers hebben binnen de omschreven kerntaken activiteiten gerealiseerd.

[In bijlage 1 vindt u de samenstelling van het team van Museumfederatie Fryslân in 2014]

1.2 Formulering kerntaken Museumfederatie Fryslân vanaf 2014: capaciteitsversterking

Het begrip capaciteitsversterking staat in de invulling van de opdracht op dit moment centraal. De provinciale opdracht van de Museumfederatie voor de periode 2013-2016 van de provincie Fryslân luidt als volgt:

1. Primaire doelgroep is (vrijwillige) medewerkers van musea met ambitie en de potentie om dit waar te maken.
2. Niveau van advisering, maar ook de instrumenten hierbij, hebben het Museumregister als leidraad. Versterken van het introduceren van nieuwe ontwikkelingen in het werkveld met de vertaling voor de primaire doelgroep. 'Vertaling' van beschikbare informatie gebeurt veel in samenwerking met collega-instellingen in de andere provincies, inclusief Vlaanderen, maar zeker ook met professionele collega's in de musea en erfgoedinstellingen in Fryslân. Duidelijk hulpmiddel hierbij zou een gestructureerd

kennisnetwerk met professionele, inclusief provinciale, instellingen vormen. Museumfederatie Fryslân heeft ideeën hoe dit voor een aantal werkgebieden kan worden opgebouwd en voor andere versterkt.

3. Programma op het terrein van deskundigheidsbevordering opzetten op onderdelen van het vernieuwde museumregister en over nieuwe ontwikkelingen (o.a. met LCM). Aanbod afstemmen met aanpalende provincies, zodat er een afgewogen aanbod is op reisafstand, maar waarschijnlijk gedeeltelijk buiten Fryslân. Inzet van externe docenten hierbij.

4. Samenwerken binnen LCM en verwante organisaties aan instrumenten voor (vrijwillige) museummedewerkers waarvan e-learning onderdeel uitmaakt. Informatie over museaal werk verder digitaliseren (o.a. in samenwerking met LCM) en aanbieden via websites en digitale platforms.

5. De vorming van duurzame netwerken en platforms stimuleren en deze ondersteunen.

6. Naast de rol van adviseur, de rol als intermediair, regisseur en aanjager versterken. De rol als 'docent' vermindert.

7. Museumfederatie Fryslân heeft veel informatie beschikbaar over kwalitatief sterke projecten in de provincie Fryslân die door anderen zijn gerealiseerd. Door het systematisch verzamelen en beschikbaar stellen van deze informatie levert de museumfederatie een bijdrage aan de borging van de resultaten van projecten. In samenwerking met collega-instellingen in Fryslân zal de Museumfederatie pilot-projecten zo veel mogelijk proberen uit te rollen naar andere delen van de provincie.

8. Versterking van het aanbod voor de leden. Gemeenschappelijke inkoop behoort tot de mogelijkheden. Afstemming van het ledenaanbod met provinciale museumverenigingen in de zeven andere Nederlandse provincies en Nederlandse Museumvereniging.

9. In het kader van de uitwerking van de integrale beleidsnota Cultuur, Taal en Onderwijs, maar ook in de vierhoek Cultuur, Erfgoed, Ruimte en Recreatie/Toerisme, waar integraal beleid zeer wenselijk is, wil Museumfederatie Fryslân graag bijdragen aan de totstandkoming van de 'Culturele biografie van Fryslân' en musea laten bijdragen aan o.a. Digitale Collecties Nederland van Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Provinciale initiatieven, zoals bijvoorbeeld 'Oneindig Noord-Holland' en 'Zeeuwse Ankers' werken erg inspirerend.

Integrale beleidsvisies in de provincie Fryslân leiden tot ontzuiling, vooral in het erfgoedveld. Museumfederatie Fryslân kan hieraan bijdragen vanuit haar visie van capaciteitsversterking en opdracht van kwaliteitsverbetering van (vrijwillige) museummedewerkers. Museumfederatie Fryslân zal hierin nadrukkelijk de bestaande samenwerkingsverbanden gebruiken met bestaande erfgoedhuizen in Nederland en Vlaanderen.

Dit is slechts mogelijk als er een duurzaam netwerk wordt opgebouwd en met klankbordinstellingen uit het 'erfgoedveld' in Fryslân kan worden gewerkt.

1.3 Musea lid van Museumfederatie Fryslân

Het werk van het team van Museumfederatie Fryslân in 2014 is gericht op de 73 aangesloten leden. In 2014 heeft Museum Aike van Stien haar werkzaamheden afgebouwd zodat het museum kan worden gesloten. De familie Lettinga heeft na vele jaren de belangrijkste collectieonderdelen aan collega-instellingen op Terschelling en elders in Nederland overgedragen. Zij gaan van een 'rustige' oude dag genieten, maar Geesje blijft zich als vrijwilliger inzetten voor het cultureel erfgoed op Terschelling.

Tot het ledenbestand behoren ook de vier provinciale musea, het Prinsessehof en Tresoor. Met hen wordt vooral samengewerkt, hoewel medewerkers van deze instellingen van de adviestaak van Museumfederatie Fryslân gebruik maken en deelnemen aan projecten. De meeste vragen om advies komen namelijk van (vrijwillige) medewerkers van geregistreerde musea. De advisering betreft tegenwoordig hoofdzakelijk actuele ontwikkelingen en meer complexe vraagstukken binnen het museale werk. Het is duidelijk dat musea in een veranderde omgeving functioneren en o.a. door de bezuinigingen open staan voor verandering. De medewerkers van Museumfederatie Fryslân verwijzen steeds vaker door naar collegae in musea binnen de provincie, maar ook naar instellingen en collegae buiten de provincie. In een sterk veranderende museale wereld delen collegae hun deskundigheid steeds meer met elkaar en met de Museumfederatie. Ontwikkelingen in het museale veld zijn o.a. verwoord in de rapporten *Musea van Morgen* (2012), *Proeve van Partnerschap* (2013) en in 2014 in *Musea voor Mensen*. Dit derde rapport, geschreven door een commissie onder het voorzitterschap van Kim Putters, bevat adviezen aan musea, branche en overheden waardoor musea hun betekenis kunnen versterken.

1.4 Veranderingen in de musea en werk van Museummedewerkers

Een museum moet tegenwoordig een gelijke waardering van inzet ontwikkelen voor bedrijfsvoering, collectie- én publiekstaken. In het verleden lag de nadruk

van de museumleiding op de collectietaak. Naast de gelijke waardering van inzet voor bedrijfsvoering, collectie- en publiekstaken, wordt er steeds meer en vaker gericht gewerkt voor verschillende publieksgroepen: 'Het algemene publiek' bestaat niet. Verder is er een groei van bereidheid tot samenwerking binnen de regio en gezamenlijk werken aan de 'verbetering van het Friese product'.

Tot voor kort was digitalisering van de museale collectie gericht op collectiebeheer en – management. Steeds sterker komt digitalisering ook ten dienste van de publiekstaak inclusief plaatsing van collecties op internet. In 2014 werden daadwerkelijk de voorbereidingen gestart voor het digitaliseringsproject *Kolleksjes Tichtby* in het kader van *Virtueel Fryslân*, een werkgelegenheidsproject waaraan 30 musea gaan deelnemen in de periode 2015 tot en met 2018. Doelen zijn de collecties op nationaal niveau op internet plaatsen (en dus tevens voldoen aan de eisen van Europeana) en de digitale collecties bruikbaar maken voor de eigen websites en (provinciale) publiekstoepassingen. Een wens van de Museumfederatie die in vervulling gaat.

1.5 Situatie in Fryslân in de musea

Sinds jaar en dag constateert het team van de Museumfederatie dat de musea in de provincie Fryslân relatief sterk zijn in vergelijking met de musea in de naastgelegen provincies. De situatie van de musea in Fryslân vergelijken we dan ook vaak met zuidelijke plattelandsprovincies als Noord-Brabant en Zeeland. Opmerkelijke punten voor de musea in Fryslân zijn:

1. Brede groep van musea die voldoet aan de eisen van de Museumnorm en dit in een veranderend klimaat wil handhaven. Museummedewerkers hebben in de afgelopen jaren sterk aan de eigen deskundigheid gewerkt en blijven dit doen.
2. Professionele musea treden steeds meer naar buiten. Ze richten zich op duidelijke publieksgroepen en staan midden in de samenleving.
3. Groot aantal musea met een gemeentelijke subsidie dat onder invloed van gemeentelijke bezuinigingen een korting opgelegd heeft gekregen en dus meer eigen inkomsten moet genereren. Deze musea hebben al jaar en dag een klein professioneel team dat nu onder druk staat van bezuinigingen én moet anticiperen op veranderingen in het museale werk.
4. Groeiende bereidheid tot het delen van kennis bij geregistreerde musea, en daarbinnen vooral bij de professionele musea. Welke kennis heeft mijn collega en op welk terrein kunnen we ons gezamenlijk versterken?

5. Elkaar aanvullende collecties die sterk staan in de eigen plaats en regio. Vergeleken met musea in andere plattelandsprovincies zijn er relatief weinig doublures in de museale kerncollecties.

6. Samen met de provincie Zeeland heeft Fryslân de meeste musea per hoofd van de bevolking: ca. 125, waarvan 73 lid zijn van Museumfederatie Fryslân.

7. Hardnekkig beeld van de 'grote' (= provinciale instellingen) tegenover de 'kleine musea'.

Deze situatie is al een aantal jaren niet juist; de Museumfederatie constateert dat het verschil kleiner wordt, maar een onderzoek naar de kracht van het museumveld in Fryslân heeft nooit plaatsgevonden.

8. Stabiele groep van 'vrijwilligersmusea' met de ambitie om door professionele collega-instellingen in Fryslân serieus te worden genomen. Een aantal vrijwilligersmusea slaagt hierin op een aantal deelgebieden van het museumwerk. Opvallend is dat in Fryslân een derde van het aantal geregistreerde musea bestaat uit vrijwilligersmusea.

9. In Fryslân zijn er relatief weinig 'hele kleine' musea en oudheidkamers. In Fryslân zijn opvallend veel, meestal zelfstandige, verwante organisaties en instellingen. Te denken valt aan archeologische steunpunten, historische informatiepunten (ook in kerken) en bezoekerscentra. Behalve als zelfstandig organisatie zijn ze ook vaak ondergebracht in een bibliotheek, museum of dorpshuis. Dit aantal groeit nog steeds.

10. Alle musea, groot en klein, werken met vrijwilligers binnen de uitvoering van de reguliere taken. Het profiel van de vrijwilliger verandert en er zijn altijd vrijwilligers nodig in musea. Recent onderzoek heeft aangetoond dat de Friese bevolking landelijk gezien het hoogste percentage vrijwilligers heeft en musea die goed 'draaien' weten dan bijna altijd het aantal vrijwilligers op peil te houden.

1.6 Cultural Governance 2014

De maatschappelijke ontwikkeling van de laatste jaren laat een groei zien van de interesse voor de manier waarop allerlei instellingen worden bestuurd en er ontwikkeld zich een tendens om gedragsregels te formuleren. Het gaat dan om goed bestuur, verantwoord bestuur, doorzichtig bestuur.

Museumfederatie Fryslân is een rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging. De gang van zaken wordt vastgesteld door de leden: de aangesloten musea. De statuten regelen op gebruikelijke wijze de doelstelling van de vereniging: het behartigen van de belangen

van de leden - wat in toenemende mate inhoudt: het bevorderen van de kwaliteit van musea in de ruimste zin van het woord. Verder geven ze de regels voor het lidmaatschap, de aanstelling van bestuursleden (maximaal twee termijnen van vier jaar), de wijze van vergaderen, het vormen en vaststellen van beleid en de verantwoording.

Bestuurders worden in eerste instantie geworven in de eigen museale kring, onder leden van de aangesloten rechtspersonen. Hiernaast is er statutair ruimte voor twee (niet verplicht museumgebonden) leden met specifieke deskundigheid. In de praktijk wordt dit ingevuld door een bestuurlijk deskundige voorzitter aan te trekken en een financieel specialist als penningmeester. Verder streeft de vereniging ernaar om de regio's in het bestuur vertegenwoordigd te zien.

Dat resulteert in een levende en open vereniging. De algemene ledenvergaderingen worden op steeds andere locaties in de provincie gehouden, hebben altijd een thematisch deel en kennen een traditie van goede voorbereiding en heldere verslaglegging.

De ontvlechting in de afgelopen jaren heeft ertoe geleid dat naast de Vereniging een Stichting in het leven is geroepen die het Bureau aanstuurt. Het bestuur van de Vereniging wijst drie leden van het stichtingsbestuur aan. Deze benoemen, in overeenstemming met de afspiegelingswens zoals bij de vereniging, de overige leden. Via deze weg blijft inhoudelijk de zeggenschap van de leden van de Vereniging in grote lijnen vrijwel ongewijzigd, maar nu hebben we de mogelijkheid om op formeel juiste en gedekte manier snel besluiten te nemen als de omstandigheden daarom vragen. Voor het overgrote deel van het uitvoerend werk stelt de nieuwe Museumstifting Fryslân de provinciale Museumconsulent aan en faciliteert zijn/haar bureau. Hiermee neemt de Stichting de functie van de Vereniging over.

Eind 2014 is Museumstifting Fryslan zelfstandig werkgever geworden. Gezien de kleine organisatie, die vele projecten realiseert, werd door de leiding en bestuur de noodzaak van een ziekteverzuimverzekering gezien. Dit was binnen de constructie, waarin ook de arbeidsrelaties vielen, van het Fries Museum niet mogelijk. Het financiële risico dat aan de arbeidsovereenkomsten verbonden kan zijn werd door Fries Museum als een zorg beschouwd. Na een zorgvuldige afweging is besloten tot zelfstandig werkgeverschap over te gaan. Alle expertise die in het verleden, tegen betaling, door Fries Museum werd verzorgd is nu elders tegen een vergelijkbaar bedrag ingekocht.

De verhouding tussen stichtingsbestuur en museumconsulent blijft ongewijzigd vastgelegd in een directie-

statuut en een aan de arbeidsovereenkomst gehecht reglement. Daarin zijn de taken en bevoegdheden wederzijds geregeld. De Museumconsulent neemt als adviseur deel aan de vergaderingen van beide besturen. Er is op die manier een intensieve en vruchtbare samenwerking tussen de besturen en de consulent bij realisering van de doelstellingen.

Het bestuur met betrekking tot geslacht en leeftijd

Leeftijd	Vrouwen	Mannen
< 30		
30 - 39		
40 - 49		
50 - 59	1	4
60 - 69		
70 >		1

Het huidige bestuur met functies

Tom van Mourik
Voorzitter
Burgemeester Menameradiel
Dirk van der Bij
Penningmeester
Registeraccountant Omnyacc Synergie
Adrie Warmenhoven
Secretaris, vertegenwoordiger middelgrote musea
Directeur Koninklijk Eise Eisinga Planetarium, Franeker
Hilly ten Wolde
Algemeen bestuurslid, vertegenwoordiger middelgrote musea
Directeur Museum Joure en vanaf 1-11-2014 conservator Museum Joure
Herman Proper
Algemeen bestuurslid, vertegenwoordiger kleine musea
Vrijwilliger Kazemattenmuseum, Kornwerderzand
Jelle Krol
Algemeen bestuurslid, vertegenwoordiger van de grote musea
Medewerker Kolleksjefoarmer/fakreferint Tresoar, Leeuwarden

1.7 Missie en visie van de Museumstichting Fryslân

Het bureau, en daarmee de stichting, ziet ontwikkelingen in museumland die om bezinning vragen.

Er is de cultuurfilosofische ontwikkeling waarbij breder gekeken wordt naar het veld dan naar alleen musea als behoeders en dragers van de cultuurhistorie. Onder de term 'erfgoed' valt meer dan alleen museaal erfgoed; immaterieel erfgoed (zoals taal en gewoonten) zijn een vanzelfsprekend onderdeel geworden. De museumwereld heeft altijd al raakvlakken met allerlei andere (belangen)groepen en instanties. Om voorbeelden te noemen: historische verenigingen liggen qua werk vaak dicht tegen het museale aan, staten en stinsen zijn niet minder 'museaal' dan een museum. Hoe museaal is een molen? En een archief?

De bredere kijk zien we terug in de bestuurlijke en politieke opvattingen over de organisatie en bekostiging van erfgoedbeheer. Er zijn elders in het land voorbeelden van erfgoedbrede provinciale organisaties, koepels waaronder alle erfgoed is samengebracht.

Nu nog zijn in Friesland de betrokken organisaties min of meer gefragmenteerd, en werkt ieder voor zich; slechts op projectbasis worden er gezamenlijk initiatieven ontwikkeld. Er is wel groei te zien in samenwerking, maar een beleid daarvoor, borging van tijdelijke projecten binnen organisaties, ontbreekt. 'Men' heeft daar wel eens over gesproken. Tot nu toe heeft echter niemand in Friesland deze zaak opgepakt.

Het bestuur van de stichting is tot de volgende conclusies gekomen:

Onze missie is de kwaliteitsbevordering van musea, collecties en overig erfgoed in Friesland.

Onze visie kent een a. en een b.

a. De missie komt tot uitdrukking in de bestaande werkzaamheden van het bureau van de Museumstichting Fryslân.

b. De Museumstichting Fryslân neemt het voortouw om te komen tot een provinciebreed samenwerkingsverband op de terreinen van het Friese cultureel erfgoed.

De stichting ziet b. als opdracht voor de komende tijd. Bij succes is a. dan een onderdeel van b., a. is dan de missie van het museumdeel van de erfgoedorganisatie – nog steeds: de Museumstichting Fryslân.

1.8 Friese taal

De organisatie van Museumfederatie Fryslân bestaat bijna geheel uit Friestaligen. De anderen, met een meerjarig contract, beheersen de Friese taal passief. Zij kunnen het lezen en verstaan. Op de werkvloer en in de omgang met de leden van de Museumfederatie

en contacten binnen het culturele netwerk binnen Fryslân worden de museummedewerkers gestimuleerd om het Fries als voertaal te gebruiken, ook met niet-Friestaligen.

Bij de werving van medewerkers en stagiaires heeft een kandidaat die het Fries actief beheerst de voorkeur. De projectmedewerkers van Museumfederatie Fryslân worden echter aangesteld vanwege hun specifieke kennis en ervaring met het museale werk en de advisering daarover. De projectmedewerkers zijn regelmatig afkomstig van buiten de provincie Fryslân en dus lang niet altijd Friestalig.

Er wordt aan hen gevraagd zo spoedig mogelijk de Friese taal te kunnen verstaan en te kunnen lezen. Hierbij wordt hen de gelegenheid geboden een taal cursus van de Afûk te volgen.

De Museumfederatie hanteert in haar belangrijkste externe communicatiemiddelen (brochure en website) zowel de Nederlandse als de Friese taal. Dit in eerste instantie uit principieel oogpunt, om als vertegenwoordiger van de Friese culturele instellingen de sterke relatie tot eigen taal en cultuur binnen de eigen provincie te behouden en zo mogelijk te versterken. De statuten van de vereniging en stichting zijn zowel in de Friese als Nederlandse taal beschikbaar.

Binnen de basisondersteuning worden door de medewerkers van de Museumfederatie de musea geattendeerd op de mogelijkheden van het gebruik van de Friese taal binnen de verschillende onderdelen van het museale werk. Het attenderen hierop is onderdeel van de basisadviesing, evenals het uitnodigen van groepen musea om Friestalig materiaal te gaan gebruiken. De stimulering van het Fries is, behalve van de museumconsulent, ook onderdeel van de taak van de projectmedewerker publiekstaken. Ondersteuning bij een juiste vertaling van uitnodigingen en PR-materiaal blijft

noodzakelijk aangezien de meeste museummedewerkers de Friese taal niet foutloos kunnen schrijven. Er wordt altijd naar de Afûk verwezen voor vertalingen en advisering over het juiste gebruik van de Friese taal. Vooral het gebruik van het Fries binnen websites en bij educatieve projecten voor speciale doelgroepen, zoals scholen, is erg nuttig en werd tot op heden altijd nadrukkelijk aangeraden. Deze advisering heeft geleid tot een groter aanbod aan tweetalige educatieprogramma's. Het educatiepakket 'Op stap mei Hidde en Hiske' is ook Friestalig, evenals een versie in het Stellingwerfs. Sinds 2012 is er een Friestalige digitale versie van het provinciale educatiepakket Museumschatjes beschikbaar gekomen; uitermate geschikt voor het digibord en dus inzetbaar voor de groepen 3 tot en met 6 van het basisonderwijs.

2. Kerntaken Museumfederatie

In de opdracht van de provincie Fryslân zijn de vier kerntaken van de Museumfederatie Fryslân geformuleerd:

1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk
2. Kwaliteitsverbetering van de musea en professionalisering van de (vrijwillige) museummedewerkers
3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten
4. Promotie van de musea als groep en als sector van cultureel erfgoed

Hierna worden de activiteiten van Museumfederatie Fryslân per kerntaak over het jaar 2014 beschreven, gevolgd door de overige uitgevoerde **5. Projecten** en **6. Activiteiten uitgevoerd tegen betaling**.

2.1 Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk

Binnen de basisadviesing is in 2014 met ruim de helft van de aangesloten musea gesproken over de verschillende onderdelen van het museale werk. Dit percentage is vergelijkbaar met 2013.

De meeste vragen hadden ook dit jaar betrekking op de reactie van de leiding van musea op aangekondigde bezuinigingen of de wens van de lokale overheid tot wijziging van beleid en het ontplooiën van activiteiten voor 'het publiek'; ook plannen voor herinrichting van (delen van) het museum, initiatieven voor het verhogen van de eigen inkomsten en daarbij de vraag om advies hierover met aansprekende voorbeelden van collega's. Vanzelfsprekend was er veel vraag naar financieringsmogelijkheden, vooral nu de subsidië-

ring door overheden moeilijker wordt en fondsen veel verzoeken ontvangen. Tevens kwamen er dit jaar veel vragen over de uitvoe-

ring van het Museumregister en over Stichting Museumregister Nederland zelf, aangezien er problemen zijn binnen het register. Voor zover het op dit moment bekend is, wordt over de inhoudelijke wijzigingen van het register in de zomer van 2015 een besluit genomen en in het najaar over de uitvoering ervan.

2014 Was voor Museumfederatie Fryslân het eerste jaar waarin ondersteuning voor het keurmerk onderdeel uitmaakt van de basisondersteuning. Voor het team is het een verademing om dit nu als regulier deel van het werk te kunnen uitvoeren. In alle adviezen vormt het niveau van het keurmerk de basis, maar minder nadrukkelijk is het behalen van het keurmerk als een doel op zich.

Vanaf mei 2014 kon Marjan Brouwer gericht gaan werken aan de voorbereidingen van Kolleksjes Tichtby. 30 musea, die aan het keurmerk voldoen, kunnen aan dit project gaan deelnemen. Er is geïnventariseerd wat er in elk deelnemend museum moet gebeuren om de belangrijkste collectie-onderdelen op internet aan het publiek te kunnen presenteren: de collectiegegevens moeten op peil zijn, volgens o.a. afspraken in Europeana, en vergezeld gaan met goede foto's. Collectieregistratie had vele jaren als hoofddoel het eigen beheer, maar presentatie aan het publiek wordt nu zeker zo belangrijk. Behalve musea die vanaf 2015 gaan deelnemen aan Kolleksjes tichtby was digitalisering van collectie-informatie een onderwerp voor vragen van velen.

Zoals gewoonlijk is erfgoededucatie een onderwerp voor vele vragen en dan met name hoe aanbod van musea onderdeel uit kan maken van de reguliere lesstof in het basisonderwijs of deze kan vervangen. Een thema waar ook een groeiend aantal vragen voor

binnenkomt, hoewel minder dan voor digitalisering of erfgoededucatie, is immaterieel erfgoed. Vragen naar goede praktijkvoorbeelden over hoe verhalen, gebruiken, taal etc. onderdeel kunnen uitmaken van het activiteitenprogramma of toekomstige presentatie worden steeds vaker gesteld. Ze worden onderdeel van het werk binnen vooral cultuurhistorische musea. Immaterieel erfgoed in een provincie als de onze, waar cultuur & taal hand in hand gaan, is een thema met toekomst.

Voor basisadviesering werd in 2014 met 39 instellingen samengewerkt. Hieronder is een splitsing naar de museale taken gemaakt, hoewel er een verandering in de adviesvraag merkbaar is. De vragen hebben namelijk bijna zonder uitzondering betrekking op meerdere onderdelen van het museale werk.

Ook is merkbaar dat een aantal vragen, vooral vanuit de bedrijfsvoering, voortkomt omdat de bezuinigingen nu echt voor de deur staan en er ingrijpende maatregelen worden genomen. In 2014 is er met en voor een viertal musea veel samengewerkt en op meerdere terreinen geadviseerd en/of naar museumcollega's binnen en buiten onze provincie doorverwezen.

Het team verwijst steeds vaker musea door naar museale collega's en naar experts op deelgebieden die niet direct een museaal karakter hebben, zoals P&O, financiën, vrijwilligersmanagement, opzet van arrangementen; marketingstrategie etc.

Ook in 2014 hebben we de vraag aan Museumfederatie Fryslân op een rij gezet:

1. De meeste vraag om advies komt van (vrijwillige) medewerkers van geregistreerde musea. De adviesvraag betreft actuele ontwikkelingen en meer complexe vraagstukken binnen het museale werk. Relatief veel vragen hebben betrekking op de bedrijfsvoering en organisatie, inclusief de inzet van vrijwilligers. Veel vragen betreffen digitalisering, vooral m.b.t. collectiebeheer, maar ook over verzamelbeleid en afstoten van voorwerpen. Ook over activiteiten voor doelgroepen (inclusief het onderwijs) en nieuwe concepten voor de presentatie komen verzoeken voor advies met aansprekende voorbeelden.

2. De vragen hebben tot doel het op peil houden van het niveau van de collectietaak, bedrijfsvoering en publiekstaak van musea voor nieuwe (vrijwillige) medewerkers. Dit is een continue proces. Een enkel (klein) museum werkt aan verbetering van alle onderdelen van het werk. Vrijwel iedereen is ervan overtuigd dat museumwerk steeds sneller verandert en dat ze, naar aard en schaal, aan verbetering van de eigen kwaliteit werken. De publiekstaak en bedrijfsvoering zijn hierin het meest opvallen.

3. In 2014 was er naast adviesvragen een groei in vraag naar rol als intermediair, 'aanjager' van samenwerkingsprojecten en gezamenlijke activiteiten. Dit betreft vaak projecten van musea met andere doelgroepen en instellingen (onderwijs, recreatie/toerisme etc.).

4. Er bestaat al jaren een groeiende vraag naar advies vanuit de hoek van instellingen en organisaties die geen museum zijn, maar daar wel verwantschap mee hebben. Het betreft vooral historische verenigingen, maar ook kerken, archeologische werkgroepen, molens etc. Dit zijn vaak vragen die betrekking hebben op alle onderdelen van het werk met collecties en voor publiek; het zgn. 'pionieren' is hier veelvuldig te vinden. Deze vragen worden beantwoord door het beschikbaar stellen van informatie of verwijzing naar collegae. Vooral de informatie op de website www.museumconsultanten.nl is voor eenieder beschikbaar, maar ook de website van onze Vlaams collega's: www.depotwijzer.be. Op verzoek van en betaald door provincie Fryslân is in het najaar van 2014 een verkenning uitgevoerd naar de behoefte voor basisondersteuning bij de 11 archeologische steunpunten in onze provincie. In 2015 wordt op gerichte onderwerpen door het team met onze archeologische collega basisondersteuning geboden aan de steunpunten.

2.1.1 Publiekstaak

De aard van de vragen was vergelijkbaar met de afgelopen jaren, namelijk:

- Advies bij de ontwikkeling van een nieuw museaal concept en de keuze van een vormgever;
- Advies over een museaal concept gaat gepaard aan de indeling van de museumruimten en/of totale gebouw;
- Mogelijkheden over het invoegen van 'verhalen' in de presentatie en vervolg van het museale verhaal in de omgeving van het museum, dus verschillende thema's van immaterieel erfgoed, inclusief taal;
- Gebruik van digitale middelen bij het activiteiten aanbod, inclusief educatieprogramma's waarin digitale toepassingen een steeds belangrijkere plaats gaan innemen;
- Activiteiten voor speciale doelgroepen, zoals gezinnen, 55+ers en cultuurtoeristen; daarnaast ook naar afstemming van aanbod op toeristen met verschil in vraag door land/regio van herkomst;
- Versterking van het educatief aanbod, passend bij het museaal concept en als aanvulling of vervanging

van de lesstof in het (basis) onderwijs.

Nu in vele delen van de provincie programma's in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit worden uitgerold is de vraag naar advies voor hoogwaardige programma's toegenomen. Musea willen op dit terrein graag samenwerken met scholen én met elkaar, om zo een kwalitatief sterk aanbod met behoud van het eigen karakter aanbieden.

- Het verzamelen van gegevens over bezoekers t.b.v. productontwikkeling, promotie, communicatie, samenwerking en arrangementen.

2.1.2 Bedrijfsvoering

• Er zijn veel vragen gesteld over subsidies en fondsenwerving en daarbij vooral het hele 'financiële plaatje' van een project. Subsidieregelingen van overheden zijn gewijzigd en beperkt en het aantal aanvragen bij fondsen wordt mede daardoor vergroot, vooral nu sponsoring heel lastig is geworden. Ook kwamen er vragen over BTW en financieel beheer van grote projecten.

• Evenals in 2013 kwamen er dit jaar vragen over de meest geschikte samenstelling van het team voor het museum en de mogelijkheden van een sterkere inzet van vrijwilligers binnen reguliere museumtaken. Met het oog op de toekomst en eventuele bezuinigingen betreft het niet een groter aantal vrijwilligers, maar een zwaarder pakket voor vrijwilligers binnen de organisatie.

• Vragen over de mogelijkheid van samenwerking van musea met allerlei organisaties in de regio en verwijzingen naar collegae met verwante plannen, kwamen met regelmaat aan de orde.

2.1.3 Collectietaak

• Digitalisering voor verschillende toepassingen in het museale werk en steeds vaker voor de publiekstaak; fotografie en bewegend beeld van voorwerpen en het gebruik ervan wordt steeds belangrijker.

• Afstoten van collectieonderdelen: het opstellen van een nieuw beleids- en/of collectieplan met een wijziging van de koers van het museum. Hierover is meer informatie beschikbaar vanuit pilot-projecten zoals over 'balkafstoten'.

• Advisering over klimaat én licht. Dit betreft vooral klimaat en licht binnen de presentatie.

• Planning van 'onderhoud' aan de deelcollecties.

• De restauratie van voorwerpen.

- Verhuizing van collecties en de inrichting van depots.

Hiernaast zijn er 12 musea begeleid; bij één museum betrof het de voortzetting van de begeleiding van het jaar ervoor. Twaalf musea is opnieuw een hoog aantal. Het wordt gebruikelijk dat het hele team van de Museumfederatie hierbij wordt ingezet en daarnaast verwezen wordt naar experts in het netwerk en/of musea. De plannen van deze musea betreffen in eerste instantie de collectie- en publiekstaak, die ook wijzigingen teweeg brengen in de organisatie en bedrijfsvoering.

Uitgangspunt is dat het museum zelf zijn plannen formuleert en realiseert. De medewerkers van Museumfederatie Fryslân adviseren op hoofdlijnen, schetsen de mogelijkheden voor de aanpak, verwijzen naar museumcollega's en aansprekende voorbeelden elders in Nederland (of in aangrenzende gebieden in Duitsland en Vlaanderen), de financiering, het tijdspad en begeleiden op afstand het proces.

Regelmatig wordt gevraagd om een specifiek onderwerp voor een museum uit te gaan zoeken. Als dit informatie oplevert die voor ca. 6 andere musea bruikbaar is, wordt geprobeerd om dit in te passen in het reguliere werk. Andersom betrekken onze collega's uit andere provincies ons ook bij hun vragen en problemen. Informatie over bestaande onderwerpen wordt geactualiseerd. Hierover wordt documentatie en literatuur bijgehouden, maar vooral informatie van internet verzameld.

Voorbeelden zijn:

- Voorbeelden van digitale educatieve programma's voor het basisonderwijs;
- Het gebruik van ander immaterieel erfgoed door musea binnen de eigen muren, maar ook in de omgeving;
- Collecties op de eigen website plaatsen; vraag naar aansprekende voorbeelden en wijze waarop dit gerealiseerd kan worden;
- Documenten over conditierapporten in verband met bruikleenverkeer, de handling van de voorwerpen en het transport;
- Informatie over gebruik van automatisering bij beheer én behoud van de collectie; planning van onderhoud, wisseling in expositie etc.;
- Informatie over organisatievormen van musea en dan vooral de verandering ervan en grotere inzet van tijdelijk medewerkers en vrijwilligers;

- Verzekering van vrijwillige medewerkers en aansprakelijkheid m.b.t. publiek;
- Publieksinformatie, vooral over de samenstelling van het bezoek, doelgroepen en bezoekersprofielen.

Een volgend onderdeel van de basisadviesing is het beantwoorden van allerlei vragen van musea en andere erfgoedinstellingen. De groei van het aantal vragen is in 2014 stabiel gebleven. Zoals eerder gemeld kwamen er opnieuw met regelmaat vragen van 'niet-musea'. De Museumfederatie heeft een groeiende bekendheid, die mede wordt veroorzaakt door de deelname van erfgoedinstellingen aan projecten en samenwerkingsverbanden. Ook de medewerkers van de bureaus Plattelânsprojekten / Streekwurk verwijzen instellingen voor vragen naar Museumfederatie Fryslân. Instellingen, die geen lid van Museumfederatie Fryslân zijn, worden geïnformeerd, beschikbare informatie wordt toegestuurd en er wordt verwezen naar www.museumconsulenten.nl. Ook gemeenten doen in toenemende mate een beroep op de Museumfederatie.

In 2014 hebben de volgende groepen voor advies een beroep gedaan op de Museumfederatie, maar leden van het team van de Museumfederatie ook op hen voor doorverwijzing en kennisdeling:

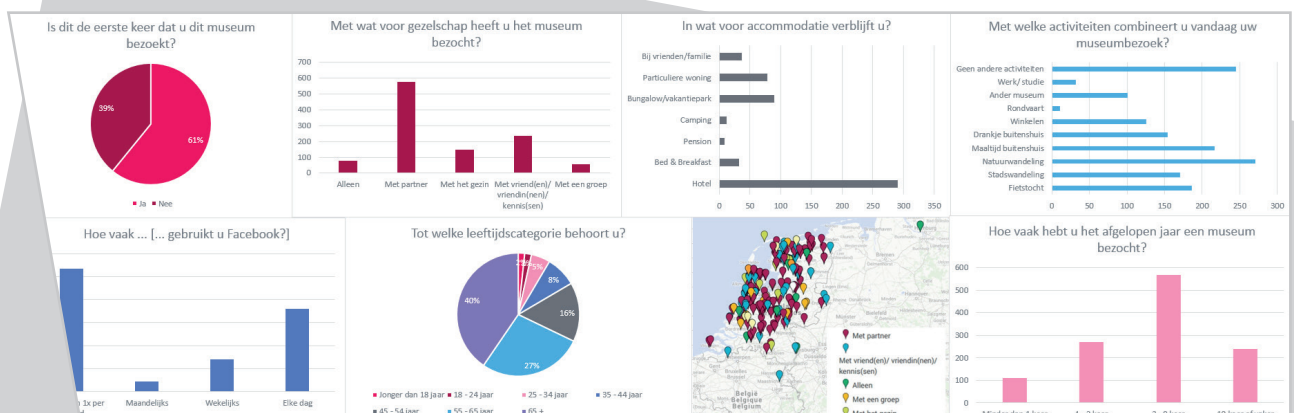
- Musea, lid van de Museumfederatie Fryslân;
- Overige musea;
- Erfgoedorganisaties;
- Kunstorganisaties;
- Scholen, hoofdzakelijk vanuit basisonderwijs, maar over (erfgoed)educatie uit middelbaar onderwijs;
- HBO-opleidingen en studenten hiervan;
- Provincie Fryslân;
- Gemeenten in Fryslân;
- Wetterskip Fryslân, Wetterskip erfgoed;
- Organisaties die in het Monumintehûs zijn ondergebracht, vooral Steunpunt

- Monumentenzorg, Stichting Staten en Stinzen en Alde Fryske Tsjerken;
- Fondsen en organisaties/bedrijven die subsidies verstrekken aan of opdrachten uitvoeren voor musea;
- VVV's, TIP's en verwante organisaties;
- Beleef Friesland;
- Particulieren, vooral voor het onderbrengen van voorwerpen bij musea;
- Collega's van museumconsulentschappen en erfgoedhuizen; in 2013 in groeiende mate van uit Drenthe en Overijssel.
- Archeologische steunpunten

Op de volgende pagina staat een overzicht van adviesvragen in 2014.

Er zijn meer dan 100 vragen over deze onderwerpen beantwoord. Het betreft vragen van geregistreerde musea, musea die (opnieuw) aan het keurmerk willen gaan voldoen en overheden.

Verder was Mirjam Pragt aanwezig bij een aantal bijeenkomsten met LCM, vertegenwoordigers van bestuur en adviescommissie van Stichting Museumregister Nederland over de toekomst van het keurmerk. In 2015 zijn Landelijk Contact Museumconsulenten en Museumvereniging de dragers van het keurmerk geworden met de Stichting Nederlands Museumregister als uitvoerder daarvan.

Adviesvragen in 2014

Advies	Instellingen
Advisering op het gebied van museaal beleid, inclusief cultural governance	60 aan overheden; 10 aan musea
Advisering op het gebied van subsidies voor museaal werk	ruim 60 aan musea, erfgoedinstellingen en lokale overheden
Advisering op het gebied van bedrijfsvoering en de organisatie met inzet van vrijwilligers	28 aan musea, erfgoedinstellingen en lokale overheden
Advisering op het gebied van het onderdeel collectievorming (inclusief afstoten) binnen de collectietaak	<p>ca. 50 musea en particulieren. Ruim de helft zijn musea, maar ook particulieren nemen met regelmaat contact op. Deze laatste groep wil advies over het onderbrengen van voorwerpen en collecties bij musea. Het betreft voorwerpen voor musea in Fryslân, maar ook daarbuiten. Hen wordt gewezen op de website van RCE waar de deelcollecties van de meeste Nederlandse musea zijn samengebracht http://cultureelerfgoed.nl/publicaties/musip.</p> <p>Musea stellen vooral vragen over collectievorming en dan met name over 'selectie aan de poort' en afstoting. Musea die bezig zijn met digitalisering voor de publiekstaak hebben ook vragen over verzamelen, herplaatsing én afstoten.</p>
Advisering op het gebied van behoud en beheer binnen de collectietaak	14 musea, erfgoedinstellingen en particulieren
Advisering op het gebied van registratie en documentatie binnen de collectietaak en dan vooral de digitalisering ervan	ruim 50 musea, erfgoedinstellingen (vooral historische verenigingen) en lokale overheden, dat resulteert in honderden vragen. Vooral de musea en erfgoedinstellingen hebben vragen over digitalisering van collectie-informatie, gebruik van Adlib, gestructureerde aanpak van een project met achterstanden, digitale fotografie van zowel tweedimensionale als driedimensionale voorwerpen, plaatsen van collecties op eigen website en/of DimCon (http://www.digitalecollectienederland.nl/) etc.
Advisering op het gebied van de publiekstaak	40 musea en erfgoedinstellingen. Hiernaast komen er vragen over deelname aan educatieve projecten of het vervaardigen van educatief materiaal. Het betreft evenals in 2013 zowel vragen over erfgoededucatie voor het onderwijs, maar ook activiteiten voor gezinnen. Het is merkbaar dat de projecten in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit leiden tot initiatieven van erfgoedinstellingen samen met basisscholen.
Advisering over het keurmerk Nederlands Museumregister	<p>aangezien de musea in onzekerheid zijn over de werkwijze van de organisatie van Nederlands Museumregister en de handhaving van de Museumnorm zijn er vooral per mail en telefoon hierover veel vragen beantwoord. Op het spreekuur en tijdens een museumbezoek is hierover gesproken. Vaak kwam dit onderwerp ter sprake in combinatie met overleg over plannen van een museum en de financiering ervan. Verreweg de meeste vragen over het vernieuwde keurmerk gingen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De werking van het systeem en de organisatie van Stichting Museumregister Nederland én de verwachtingen voor de toekomst; • De facturen van Stichting Museumregister Nederland; • De interpretatie van de vragen en dan vooral over het kwaliteitssysteem; • De gevraagde documenten over de bedrijfsvoering en dan met name over de financiële garanties voor meerdere jaren; • Plannen voor presentatie, marketing&communicatie en educatie;

2.2 Kwaliteitsverbetering van musea en professionalisering van de museummedewerkers

Deskundigheidsbevordering is één van de pijlers voor de kwaliteitsverbetering in de musea. De kwaliteit van de (vrijwillige) medewerkers vormt de basis van het niveau in de musea in Fryslân. Als onderdeel van de basisadvisering is in 2014 door Museumfederatie Fryslân een aantal bijeenkomsten en workshops georganiseerd. Gezien de beperkte capaciteit van de Museumfederatie worden musea met behoefte aan workshops steeds vaker verwezen naar het cursusaanbod in andere provincies. Gezien de positieve reacties in 2013 is er in 2014 opnieuw met een centraal thema gewerkt.

In 2014 is gekozen voor het thema Marketing en doelgroepen. Uit de praktijk hebben we gemerkt dat er veel vragen zijn bij musea over deze onderwerpen. Wat is een doelgroep, hoe doe ik speciaal iets voor hen, en sluit ik daarmee anderen niet uit ('Iedereen is bij ons welkom')? Het programma van de jaarvergadering vormt de aftrap voor een cursustraject in het najaar. Binnen praktische workshops kunnen ook nieuwe ontwikkelingen, standaarden en theorieën van het museale werk worden verwerkt. Het hele team van Museumfederatie Fryslân is bij de cursussen ingezet. Hieronder worden de namen van de adviseurs bij de verschillende cursussen genoemd. De organisatie en afhandeling lag in handen van Lisette Zwerver en Adrie van der Veen samen met de stagiaire en vrijwilliger.

2.2.1 Collectiebeheer

Cursus Collectieregistratie in Adlib

Op 2 juni en 15 september is er tweemaal een cursus Collectieregistratie in Adlib verzorgd. Het betreft een instapcursus, ook voor (vrijwillige) museummedewerkers met enige ervaring met Adlib, om voorwerpen te beschrijven met het oog op het publiek. Het betreft een goede voorbereiding voor de musea die vanaf 2015 gaan deelnemen aan Kolleksjes Tichtby. Marjan Brouwer verzorgde namens Museumfederatie Fryslân deze cursus. We stimuleren om met meerdere collega's deel te nemen om op de werkvloer gezamenlijk verder te werken. Op 2 juni hebben er 10 personen deelgenomen, afkomstig uit 6 musea en op 15 september hebben opnieuw 10 personen deelgenomen, afkomstig uit 5 musea.

2.2.2 Publiekstaak

Workshop Van Idee tot Tentoonstelling

Een praktische workshop over het voorbereiden en realiseren van tentoonstellingen. De workshop is gebaseerd op de handleiding Van Idee tot Tentoonstelling en werd gegeven door een van de auteurs, Frederieke Jeletich. Tijdens de workshop is antwoord gegeven op vragen als hoe stel je een tentoonstelling samen, welke

materialen zijn daarvoor nodig, hoe richt je een ruimte in en wat is nu eigenlijk een realistische planning? In verschillende werkvormen is het stappenplan uit het boek behandeld. Door het gebruik van veel beeldmateriaal en praktijkvoorbeelden werd de informatie concreet gemaakt en kon de deelnemer hierna zelf aan de slag gaan. Deze workshop is gehouden op 19 mei 2014 in Museum Opsterlân te Gorredijk met 15 deelnemers uit 9 musea.

Workshop Audiotour en Stadswandeling op Mobiele Apparaten

Museumfederatie Fryslân heeft in samenwerking met IZI.travel de workshop 'audiotour en stadswandeling op mobiele apparaten' georganiseerd. Tijdens deze workshop werd geleerd om de bestaande audiotour en stadswandelingen (oftewel tours) om te zetten naar een digitaal platform en hoe er in korte tijd zelf nieuwe tours kunnen worden ontwikkeld. Op basis van de stadswandeling die Hester Jenkins van Museum Dr8888 heeft vervaardigd en de audiotour van Merijn van Veen in het Fries Scheepvaartmuseum gingen de deelnemers zelf aan de slag.

11 personen namen op 21 augustus deel aan deze workshop in het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek o.l.v. Merijn van Veen van Museumfederatie Fryslân.

In het kader van het thema Marketing en doelgroepen is onderstaand programma georganiseerd.

Basiscursus en Terugkomdag PR en Marketing

Praktische cursus met terugkomdag over hoe u het beste uw publiek kunt bereiken. De cursus is gegeven door Ank Lambers, zij is manager Marketing en Communicatie bij Vrijtijdshuis Brabant en daarvoor in diverse musea werkzaam geweest. Ook was ze projectmedewerker Marketing en Communicatie bij Gelders Erfgoed. Voor hen ontwikkelde zij ook het werkboek basiscursus public relations voor kleine en middelgrote musea. Dit boek vormde de handleiding bij de cursus, maar er is ook gewerkt aan de hand van voorbeelden uit de praktijk. Het grote aantal van 17 personen, afkomstig uit 11 musea, nam deel aan de basiscursus op 8 oktober in Museum Willem van Haren in Heerenveen.

Tijdens de terugkomdag op 8 november werd gestart in het Fries Museum met een kijkje in de keuken van de het werk van de afdeling PR en Marketing, door Tjeerd Rintjema, voor de tentoonstellingen De Kameleon en het raadsel van de zilveren vork en Gerrit Benner. In Historisch Centrum Leeuwarden werden onderwerpen uit de basiscursus nader uitgelicht en gingen de deelnemers aan de slag met voorbeelden uit verschillende musea. Eline Kooistra en Henny

de Leeuw van Museumfederatie Fryslân hebben dit onderdeel verzorgd. Als afsluiting kwam redactiewerkster Margreet Hiemstra van Omrop Fryslân om te vertellen hoe zij met aangeboden informatie omgaan en gaf zij handige tips en tricks; een eyeopener voor een groot aantal van de 15 aanwezigen, afkomstig uit 10 musea.

Workshop over het gebruik van digitale media voor de PR en Marketing

Aansluitend aan de basiscursus met terugkomdag is op 8 december in Museum Dr8888 in Drachten een 'digitale dag' verzorgd door Bibi Bodegom. Zij was tot voor kort consulente e-culture bij Gelders Erfgoed. In de workshop deed zij uit de doeken wat de basis is van een goede museumwebsite en hoe je de sociale media het best kunt inzetten. Ook het gebruik van nieuwe media als multi-touch technieken en apps kwamen aan de orde. Op 8 december waren er 17 deelnemers afkomstig uit 12 musea.

Museumpeil en kennisdeling binnen LCM

In 2014 is in het voorjaar en najaar een nummer verschenen van het blad Museumpeil. Deze publicatie wordt door het Landelijk Contact Museumconsulenten samen met de Vlaamse museumconsulenten uitgegeven. Hierin worden aspecten van het museale werk behandeld vanuit een praktijkgericht perspectief. De titels van de beide nummers in 2014 passen daar naadloos bij: het voorjaarsnummer 2014 is getiteld Waarde van musea en het najaarsnummer Spanningen in musea. Over spanningen en conflicten in musea praten we liever niet; het is de 'vuile was' buitenhangen. Toch kun je veel leren van problemen en tips om deze op te lossen of te voorkomen.

Vooraf vanwege beleidswijzigingen en ook bezuinigingen in Vlaanderen is het niet zeker dat Museumpeil na 2015 blijft bestaan. De situatie in de museumconsulentenschappen in Nederland en dus ook in Vlaanderen is sterk aan verandering onderhevig. De basis van collegi-

ale samenwerking tussen de provincies aangevuld met de collegiale kring van ZZP-ers is een waardevolle bron voor de advisering en planontwikkeling in het team van Museumfederatie Fryslân. Door het team is aan bijeenkomsten en plannen van o.a. LCM deelgenomen op het terrein van digitalisering en provinciale erfgoedportals, erfgoededucatie en organisatievormen in musea.

2.3 Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten

Het stimuleren van samenwerking tussen de musea en/of van de musea met andere erfgoedinstellingen is een middel tot kwaliteitsverbetering en geeft mogelijkheden tot versterking van het museumveld in Fryslân.

2.3.1 Samenwerking

Door samenwerking blijven de medewerkers van Museumfederatie Fryslân op de hoogte van nationale en internationale ontwikkelingen in het museale werk. De nationale ontwikkelingen binnen de verwante erfgoedsectoren zijn steeds vaker een onderwerp dat gezamenlijk door de museumconsulenten wordt besproken.

Museumfederatie Fryslân werkt binnen de provincie samen met erfgoedcollega's om projecten te realiseren. Naast samenwerking binnen de sector cultuur en erfgoed worden de activiteiten afgestemd met vertegenwoordigers van onderwijs en toerisme. Voor deze regiefunctie wordt steeds vaker een beroep gedaan op de Museumfederatie, met name op de museumconsulent. Ook de eigen erfgoedbrede projecten vergen regie. Te denken valt aan 'Help pake en beppe de vakantie door' en de voorbereiding van het digitaliseringsproject Kolleksjes Tichtby.

De Friese taal (en ook de regionale talen) nemen een belangrijke plaats in bij de realisatie van producten voor het (museaal) cultureel erfgoed en het onderwijs én binnen de activiteiten op het gebied van immaterieel erfgoed.

De Museumfederatie heeft op verzoek van Keunstwurk de coördinatie van het onderdeel erfgoededucatie op zich genomen, onder de titel Speure nei Spoaren. In het kader van het programma van Cultuureducatie met Kwaliteit kan dit worden gerealiseerd. Een vertrouwde samenwerking wordt nu in een vernieuwde vorm voortgezet.

2.3.2 Regionale samenwerkingsverbanden

In 2014 zijn er samenwerkingsverbanden van musea actief in de noordoosthoek (Markant Friesland), de zuidwesthoek en de gemeente Boarnsterhim. Allemaal hebben ze gezamenlijke promotie als doelstelling. In 2014 is het samenwerkingsverband in Zuidoost-Friesland gestopt en krijgt het overleg van natuurmusea en bezoekerscentrum in de toekomst een informeel karakter.

Ook is er een samenwerkingsstichting van de bezoekerscentra van de vijf Nederlandse Waddeneilanden actief. Zij werken samen binnen concrete projecten, zoals in het kader van 'oorlogserfgoed' aan de openstelling en presentaties in bunkers van de Atlantik Wall.

2.3.3 Samenwerkingspartners van Museumfederatie Fryslân

Fryslân

- Fries Educatief Platform
- Stenden Hogeschool
- Noordelijke Hogeschool Nederland
- AFÛK
- CEDIN
- Monumintehûs Fryslân, zoals Stichting Steunpunt Monumentenzorg Fryslân, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Stichting Fryske Mole en Stichting Staten en Stinzen
- Landschapsbeheer Fryslân
- Bibliotheekservice Fryslân
- Beleef Friesland
- Theater De Harmonie
- Keunstwurk, inclusief coördinator erfgoededucatie
- Acte2 en Kiekes
- Archeologische steunpunten

Noord-Nederland

Medewerkers van het museumconsulentschap/erfgoedhuizen in Groningen en in Drenthe met het Platform van Drentse musea, maar ook met museummedewerkers in deze provincies. Uitwisseling van informatie over projecten en museale kennis zijn meestal de onderwerpen van contact (vooral per e-mail en telefoon).

Nationale en internationale samenwerking

- Landelijk Contact Museumconsulenten
- Museumvereniging, hierin zijn in 2014 opgegaan: Nederlandse Museumvereniging en Vereniging Rijks gesubsidieerde Musea
- Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland
- Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland (OPEN)
- Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie Amateurkunst (LKCA)
- Landelijk Overleg van erfgoededucatie adviseurs
- Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), waarin is opgenomen Kenniscentrum Veiligheid Cultureel Erfgoed
- Museum Catharijneconvent, afdeling Erfgoed in Kerken en Kloosters ('opvolger' van Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland)
- FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed)
- Museumconsulenten in de vijf Vlaamse provincies
- Museumsverband Ost-Friesland (vertegenwoordigt ook Emsland)
- Museumsverband Oldenburgerland (vertegenwoordigt ook Bremen)
- Landschapsverband Stade (vertegenwoordigt Elbe-Weser-Dreieck)

2.4 Promotie

Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed behoort tot het reguliere takenpakket van Museumfederatie Fryslân. De musea, lid van Museumfederatie Fryslân, en de activiteiten van het museumconsulentschap zijn terug te vinden op www.museumfederatiefryslan.nl.

In 2014 is de goede samenwerking met Beleef Friesland, de provinciale marketingorganisatie, gecontinueerd. In het voorjaar konden de musea, die deelnamen aan Museumweekend op hun website worden gepresenteerd. De website Museumweekend van Museumvereniging is namelijk louter toegankelijk voor leden.

De contacten met de provinciale kranten en Omrop Fryslân zijn en blijven goed. De provinciale media besteden met regelmaat aandacht aan de musea, vooral in de voorjaarsvakantie (Help pake en beppe de vakantie door), het Museumweekend, tijdens de Maand van de Geschiedenis en de berichtgeving over de jaarlijkse bezoekcijfers.

In 2014 zijn de contacten met het team van Maand van de Geschiedenis gecontinueerd, die nu vooral vanuit het Openluchtmuseum in Arnhem opereert, en is er

samengewerkt om de pers in Friesland op de hoogte te brengen. In oktober 2014 stond het thema Vriend en vijand centraal. Aangezien toch vooral het oorlog en de opmaat naar 70 jaar vrijheid centraal stond, paste dit thema beter bij het zuiden van het land dan in het noorden.

Museumfederatie Fryslân coördineert de promotie van het Museumweekend in Fryslân.

Op 5 en 6 april 2014 namen 45 musea in Fryslân deel aan het Museumweekend en zij ontvingen ruim 17.000 bezoekers. Vooral op de zondag was het gezellig druk in een weekend waarover velen tevreden waren.

De museumconsulenten van Ost-Friesland (ook namens Emsland) en Oldenburgerland hebben samen met de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân in 2014 het Museum Magazine uitgebracht. De vormgeving, het handzame formaat van het blad en het feit dat het geheel tweetalig (Duits-Nederlands) is, is een duidelijk pluspunt. De grensoverschrijdende samenwerking verloopt aangenaam, maar voor Museumfederatie Fryslân en de Drentse collega die de coördinatie, communicatie en financiën verzorgen vergt het een behoorlijke inspanning.

Op verzoek van Penn Communicatie, Klaas Jansma, heeft Museumfederatie Fryslân meegewerkt aan het Museumplein in Aquaverium waar 45 musea zich presenteerden. Vanwege het feit dat er nauwelijks toezicht op de presentatie was hebben de meeste musea vooral minder belangrijke voorwerpen en presentatiemateriaal beschikbaar gesteld. De animo om zich gezamenlijk te presenteren was groot, de eerste bijeenkomsten en inrichtingsmiddag was erg gezellig en collegiaal. Breed gedragen was de mening dat het niveau van een dergelijke presentatie hoger moet, dit heeft Museumfederatie Fryslân dan ook met Klaas Jansma gecommuniceerd. Daarnaast was de plaats (en wellicht periode) niet gelukkig gekozen voor het

aantrekken van veel publiek. Het plein is een maand eerder voor een deel afgebroken door het faillissement van Klaas Jansma, maar de animo en collegialiteit bij opbouw blijft in gedachte voor een toekomstig initiatief op een mooie plaats in Fryslân.

Het aantal museumbezoeken blijven stijgen. In 2014 ontvingen de musea in Friesland in totaal 965.400 bezoeken. Met ruim 100.000 bezoeken meer ten opzichte van 2013 betekent dit dat de jarenlange groei blijft doorgaan. Ondanks de vele perioden met mooi weer, waardoor in eerste instantie minder museumbezoek werd verwacht, hebben 26 musea dit jaar hun bezoekersaantal zien stijgen. Opvallend is het nieuwe record aantal van ruim 110.000 bezoeken aan het Fries Museum, maar ook Natuurmuseum Fryslân ontving met bijna 64.000 bezoekers een record aantal mensen, o.a. door de Dino tentoonstelling. Het aanbod van gerichte activiteiten en exposities die worden georganiseerd zijn de belangrijkste redenen voor de hoge bezoekerscijfers.

2.5 Projecten

Projecten vormen een impuls op één of meerdere onderdelen van het museale werk voor alle aangesloten musea, een groep musea en/of voor Fries cultureel erfgoed.

2.5.1 Project vanuit de collectietaak

Vanuit de collectietaak is in 2014 één project opgestart.

Kolleksjes Tichtby

Na een aantal jaren van planvorming zijn in 2014 daadwerkelijk de voorbereidingen gestart voor Kolleksjes Tichtby als onderdeel van Fryslân Virtueel, een project in het kader van Wurkje foar Fryslân dat in de periode 2015 – 2018 zal plaatsvinden.

Al elf jaar ondersteunt Museumfederatie Fryslân de automatisering van collecties van de musea in Fryslân. Vrijwel alle Friese musea hebben in de voorbereidings-

fase van dit project aangegeven dat ze graag hun collectiegegevens online voor publiek toegankelijk willen maken.

Museumfederatie Fryslân heeft voor dit doel een plan ontwikkeld waarbij de Friese musea samenwerken om tot ontsluiting van hun data op internet te komen. Op basis van de bevindingen in achttien Friese musea is een pad tot ontsluiting gekozen dat musea in samenwerkingsvorm de kans geeft hun data op nationale, provinciale, regionale of thematische erfgoedsites te presenteren, en vooral op hun eigen website. Dat pad is als onderdeel van het 'Deltaplan digitalisering', beter bekend als 'Fryslân Virtueel' en in mei 2014 goedgekeurd door de provincie Fryslân.

Plan

Het doel is de data van de Friese musea klaar te maken om ze te laten aansluiten op bestaande en nieuw te bouwen erfgoedstructuren, zoals:

- DiMCoN
- Friese erfgoedhub
- Ontsluitingsmodules op hun eigen websites

Dit plan van Museumfederatie Fryslân wordt gerealiseerd in de periode 2014-2018. In deze periode kunnen dertig musea aansluiten. Deelname wordt gefaseerd.

2.5.2 Projecten vanuit de publiekstaak

Vanuit de publiekstaak zijn er een aantal educatieve projecten opgezet.

Help pake en beppe de vakantie door

Van 25 tot en met 28 februari 2014 heeft voor de 13de keer in de voorjaarsvakantie de activiteitenweek 'Help pake en beppe de vakantie door' plaatsgevonden. Er zijn door de 34 deelnemende instellingen vele activiteiten georganiseerd voor jong en oud.

De week is op een ludiek wijze geopend met een levensgrote koe die door de aanwezige kinderen een kleur heeft gekregen. De opening vond plaats in het Fries Museum te Leeuwarden op maandag 24 februari. Er zijn deze week ruim 16.000 kinderen op stap geweest samen met hun pake en beppe, maar ook met hun ouders en andere volwassenen. De editie 2014 trok daarmee een vergelijkbaar aantal bezoekers als in 202.

Ondanks het feit dat op een laat moment een investeringssubsidie voor de toekomst van 'Help pake en beppe de vakantie door' geen doorgang vond hebben medewerkers en stagiair van Museumfederatie Fryslân ook deze editie de totale projectcoördinatie verzorgd; daarnaast heeft Museumfederatie Fryslân de communicatie en de provinciale (en nationale) publiciteit op zich genomen. Hiertoe behoorden:

- de aanpassingen op de website;
- het samenstellen en verspreiden van het promotiepakket, waaronder het aanschrijven van alle basisschoolkinderen in Fryslân;
- organisatie van de openingsactiviteit in het Fries Museum;
- het opstellen en verspreiden van de landelijke, provinciale en regionale persberichten;
- het verzorgen van interviews op Omrop Fryslân (radio).

Speure nei Spoaren, in het kader van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit

Ook in 2014 is het programma Speure nei Spoaren in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit gecoördineerd en gerealiseerd. Het programma op basis van deze regeling wordt door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, samen met de provincies (en grote steden) in de periode 2013 tot met 2016 uitgevoerd. Keunstwurk heeft met een aantal partners, waaronder Museumfederatie Fryslân, een programma opgesteld, dat door ministerie en provincie is gehonoreerd. Een van de onderdelen is erfgoededucatie. De coördinatie voor dit onderdeel, onder de titel Speure nei Spoaren wordt op verzoek van Keunstwurk in de komende vier jaar uitgevoerd door Museumfederatie Fryslân. Merijn van Veen is de coördinator.

'Speure Nei Spoaren' is een inspiratieproject voor basisschooldocenten voor het werken aan erfgoedonderwijs. Hoe kan de liefde voor de omgeving en het leren door overdracht uit het verleden overgebracht worden op de klas? Veel voorbeelden, ideeën maar vooral: hoe kan het Friese erfgoed ingezet worden in het basisonderwijs?

Bij afronding van het erfgoed deskundigheidsprogramma heeft de leerkracht een gereedschapskist met kennis, informatie en ervaring zodat hij/zij vakkundig invulling kan geven aan het erfgoedonderwijs. Daarnaast kan de leerkracht het erfgoedonderwijs versterken binnen zijn of haar onderwijsinstelling.

In het kader van het project zijn er 5 bijeenkomsten georganiseerd, hebben er intervisiegesprekken plaatsgevonden en daadwerkelijke coaching van de cursisten. Om de werving van cursisten voor de komende jaren een extra boost te geven is er een pakkend promotiefilmpje ontwikkeld voor SnS. Het filmpje is terug te vinden op Kultuerfilter.

Groep	Direct bereik	Indirect bereik
cursisten	15	n.v.t.
Collega leerkrachten cursisten	10	20
Leerlingen	n.v.t.	375

Bovenstaande tabel is een beredeneerde schatting.

Museumschatjes

Ook in het schooljaar 2014/2015 is het educatieproject Museumschatjes in Fryslân gecontinueerd, hoewel er geen subsidie meer beschikbaar is. De vraag blijft en het materiaal is nog voorhanden. Met de inzet van stagiair Daniël de Ruig, die later als vrijwilliger bleef, kon dit kostenneutraal worden uitgevoerd.

Er hebben 20 basisscholen uit Fryslân met 40 groepen en in totaal ruim bijna 800 basisschoolleerlingen aan dit project deelgenomen. Na de les op school werd een bezoek gebracht aan een museum; 9 verschillende musea zijn door de schoolgroepen bezocht.

Er is kant-en-klaar lesmateriaal voor in de klas op twee niveaus: bij groep 3 / 4 ligt de nadruk op een eerste kennismaking met het museum en leren kijken naar voorwerpen; bij groep 5/6 ligt de nadruk meer op erfgoed, de zin van het bewaren en waarde van voorwerpen.

Tijdens het museumbezoek gaat de leerling met behulp van de Kijkwijzer op zoek naar zijn/haar meest bijzondere museumschat. Er is materiaal voor een verwerkingsles in de klas.

Het materiaal is in digitale vorm ook Friestalig beschikbaar.

2.6 Activiteiten tegen betaling

Deze activiteiten zijn op basis van marktconforme tarieven uitgevoerd.

2.6.1 Klimatabonnement

Buiten de gratis basisadviesing op het terrein van behoud en beheer van Museumfederatie Fryslân, wordt het klimatabonnement aangeboden. Meetapparatuur in de musea is in 2014 tegen kostprijs geïjkt; museummedewerkers brengen en halen de apparatuur. Voor de musea zijn de betrouwbare uitkomsten van de meetapparatuur de basis voor de beheersing van de klimatologische omstandigheden binnen het museum. Maikki Kivinen voert de controle op de ijking uit en behandelt de probleemgevallen m.b.t. ijking van de apparatuur.

2.6.2. Workshop Omgaan met museumvoorwerpen

Op verzoek van Fries Museum is voor de facilitair medewerkers van Fries Museum en Keramiekmuseum Princessehof een workshop Omgaan met museumvoorwerpen gegeven. Met voorwerpen uit de eigen collectie heeft in de collectieruimten van Fries Museum deze workshop plaatsgevonden. Ingrid Gerritsen van Bijzonder Behoud is door Museumfederatie Fryslân gevraagd deze workshop te verzorgen. Zij is metaalrestaurator, geeft graag cursussen en heeft veel ervaring met inrichting van complexe tentoonstellingen o.a. in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden. Kosten voor de workshop, van docent en inzet Museumfederatie, zijn voor rekening van Fries Museum.

2.6.3. Trajectondersteuning bij totstandkoming educatief aanbod

In opdracht van Akte2 en met name werkgroep KEK! Erfgoed van Súdwest-Fryslân is Museumfederatie Fryslân gevraagd om trajectondersteuning te bieden aan Museum Tsiispakhûs bij het realiseren van kwalitatief hoogwaardig educatief aanbod voor school en gezin. Dit aanbod voor het schooljaar 2014-2015 gaat onderdeel uitmaken van het aanbod aan het basisonderwijs van Akte2.

2.6.4. Archeologische steunpunten

Verkenning van de stand van zaken in de 11 archeologische steunpunten met als doel om aanbevelingen te doen voor de gerichte ondersteuning van de steunpunten in 2015 en zo mogelijk in de volgende jaren. Op verzoek van provincie Fryslân is op offertebasis deze verkenning uitgevoerd. Tijdens de verkenning zijn de werkwijze, bezoek, beheer, eigendom, maar ook plannen en knelpunten in de verschillende steunpunten in kaart gebracht.

De rapportage, formulering van basisvisie met formulering van werkwijze voor 2015 zijn in december 2014 besproken met provincie Fryslân. Dit heeft geresulteerd in een offerte voor 2015 voor basisondersteuning en een aantal werkzaamheden, waaronder de vernieuwing van de website. In de loop van de zomer 2015 zal www.archeologie.frl worden gerealiseerd.

Bijlage 1. Samenstelling van het team

Samenstelling van het team van (project)medewerkers en stagiaires van Museumfederatie Fryslân in 2014:

Mirjam Pragt	museumconsulent / projectleider
Adrie van der Veen	secretaresse / medewerker boekhouding
Lisette Zwerver	secretaresse / medewerker communicatie
Henny de Leeuw	medewerker publiekstaken / verkenning ondersteuning archeologische steunpunten
Merijn van Veen	medewerker publiekstaken met specialisme erfgoededucatie
Eline Kooistra	trainee marketing, vanaf 27 mei 2014
Marjan Brouwer	medewerker digitalisering

Stagiaires / vrijwilligers

Daniël de Ruig	stagiair boekhouding & administratie, afgewisseld met periode als vrijwilliger
Michel Brinksma	stagiair boekhouding & administratie tot eind april 2014
Janina de Boer	stagiair boekhouding & administratie mei – oktober 2014
Hans Kemperman	transporteur van o.a. cursusmateriaal en (na)bezorger van Museum Magazines

ZZP

Botsy Fokkema, Yteke van der Vegt	coaches Speure nei Spoaren in het kader van Kultueredukaasje mei kwaliteit
Maikki Kivinen	adviseur passieve conservering en restauraties

Wij staan voor museale kwaliteit!

